

3. Шибаніц Д. М. Сучасна проблематика теорії «покоління прав людини» в умовах європейської міждержавної інтеграції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2015. Т. 1. Вип. 31. С. 57–61.

4. Кожан В. В. Окремі аспекти реалізації права на життя. *Національний юридичний журнал: теорія та практика*. 2015. № 6. С. 33–37.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-314-2-8>

VIOLATION OF CHILDREN'S RIGHTS DURING THE WAR IN UKRAINE

ПОРУШЕННЯ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Hrekul-Kovalyk T. A.

*Candidate of Juridical Sciences
(Ph. D.), Assistant of the Department
of Theory of Law and Human Rights
Yuriy Fedkovych Chernivtsi
National University
Chernivtsi, Ukraine*

Грекул-Ковалик Т. А.

*кандидат юридичних наук,
асистент кафедри теорії права
та прав людини
Чернівецький національний
університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

З раннього дитинства в людини формуються головні ціннісні орієнтири. Цей період також характеризується особливою залежністю, наївністю, можливістю зловживань або експлуатації з боку інших осіб. Діти, поза сумнівом, – особливо вразлива категорія населення. І, навіть, незважаючи на зусилля більшості країн світу, вони продовжують залишатися основними суб'єктами-об'єктами системної дискримінації, що враз посилюється в кризових ситуаціях, у тому числі під час збройних конфліктів.

Збройні конфлікти супроводжуються неймовірними економічними та соціальними руйнуваннями, стражданнями, каліцтвом, вбивством людей. Повномасштабне вторгнення в Україну зламало не тільки попередні усталені правила, але й фактично дезорієнтувало правові інституції у сфері захисту прав дитини. В умовах збройного конфлікту права та свободи дитини зазнають численних порушень, що мають незворотні суспільно-небезпечні наслідки. Захист дітей у таких умовах є найгострішою проблемою.

Найвищою соціальною цінністю та, навіть, передумовою всіх інших прав дитини є *право на життя*. Сьогодні в Україні війна стала

найбільшою загрозою для життя дітей. Статті 6 і 37 Конвенції ООН про права дитини, ст. 3 Женевської конвенції, ст. 77 Протоколу I до Женевської конвенції на міжнародному рівні закріплюють право дитина на життя та захист від катувань. Однак, факти грубого порушення цих норм щодня переполюють інформаційний простір. Варто лише пригадати трагічні події в Умані 28 квітня 2023 р., коли внаслідок ракетного удару по багатоповерхівці загинуло двадцять трое людей і серед них шестеро дітей (від 1 до 17 років). Також попри всі заборони російські військові вдаються до катувань цивільного населення, зокрема дітей.

Всупереч ст. 49 Женевської конвенції, ст. 78 Додаткового протоколу до Женевської конвенції, ст. 21 Конвенції ООН про права дитини, що забороняють **викрадення та вивезення дітей**, російські окупанти самочинно вдаються до таких протиправних дій (наприклад, 8 квітня 2022 р. на блокпосту у Василівці окупанти викрали 6-річного сина голови Запорізької РДА Олега Буряка, який їхав у складі евакуаційної автоколонии) [4, с. 101].

Російські війська неодноразово застосовують недозволену зброю: фосфорні бомби, касетні снаряди, запалювальні авіабомби, незважаючи на те, що міжнародне право (ст. 23 Гаазької Конвенції, ст. 51 Додаткового протоколу до Женевської конвенції) забороняє такі види зброї, які завдають людям додаткових страждань. Випадки порушення правил війни з боку РФ підтверджують реалії сьогодення: 30–31 березня 2022 р. використати фосфорні боєприпаси на Слобожанщині, поранивши 11 цивільних, зокрема 4 дітей; 4 квітня 2022 р. окупанти обстріляли касетними боєприпасами цивільну інфраструктуру Миколаєва, внаслідок чого загинуло 9 дорослих і 1 дитина [4, с. 101].

Одним із факторів національної безпеки країни є охорона здоров'я, а захист **права дитини на охорону здоров'я** є одним із пріоритетних напрямків державної політики. В районах України, охоплених війною, це право зазнає численних порушень. Незважаючи на норми та звичаї, закріплені міжнародним гуманітарним правом, в Україні зафіксовано безліч випадків обстрілів медичних закладів, автомобілів швидкої допомоги, ракетні удари по пологових будинках тощо. Це і є прямим порушенням права дитини на охорону здоров'я (ст. 24 Конвенції ООН про права дитини) [3].

Згубні наслідки мають порушення **права дитини на освіту**, що має ключове значення для стабільного миру, подальшого відновлення зруйнованих регіонів. Порушення ст. 28 Конвенції ООН про права дитини проявляється у безлічі зруйнованих шкіл та дитячих садочків, неможливості проведення занять на окупованих територіях, у вимушеному призупиненні навчального процесу під час повітряної тривоги.

Порушення ст. 31 Конвенції ООН про права дитини, яка закріплює **право на дозвілля і культурний розвиток дитини**, відобразилися в Україні, наприклад, спричиненою 27 лютого 2022 р. окупантами пожежею в Іванківському історико-краєзнавчому музеї, обстрілом 20 березня 2022 р. торговельно-розважального центру у Києві, а також всесвітньо відомим випадком із авіаударом по драматичному театру в Маріуполі.

Факти насильства (сексуальне у тому числі) щодо дітей у ході війни, як правило, залишаються прихованими як через недоступність районів, охоплених військовими діями, так і через мовчання постраждалих через страх перед соціальним відчуженням або помстою. Жертви насильства потребують правової допомоги, доступу до правосуддя, послуг реабілітації та соціальної інтеграції. Ст. 34 Конвенції ООН про права дитини закріплює **право на захист від сексуального насильства**, однак, за останній рік вже відомі (а скільки ще невідомих!) фактів кричущих злочинів сексуального характеру щодо дітей (наприклад, навесні 2022 р. у місті Буча російські окупанти згвалтували одинадцятирічного хлопчика й чотирнадцятирічну дівчинку).

Гострою проблемою сьогодення стали й словесні образи дитини через її політичні погляди, погрози з боку сусідів, учителів, вихователів, приниження її людської гідності, обвинувачення, демонстрація нелюбові, ворожості до дитини. Все це є прикладами емоційного насильства над дитиною.

Численних порушень зазнає і **право дитини на сімейне виховання**. В умовах військового стану зріс рівень сирітства, у тому числі і соціального. Прямим порушенням права дитини на сімейне виховання є людські втрати під час війни, оскільки гинуть в основному люди, які мали сім'ї та виховували дітей.

Тісно пов'язане із правом на сімейне виховання **право вибору місця проживання дитини**. За даними Дитячого фонду ООН ЮНІСЕФ два мільйони дітей-біженців втекли від війни в Україні у пошуках безпеки за кордоном, а з урахуванням того, що всередині країни переміщено ще 2,5 мільйона дітей, то, загалом, 60 % дітей нині змушені залишити свої будинки через російську агресію. Загалом, діти складають половину всіх біженців від війни в Україні. Наприклад, у Польщу прибуло понад 1,1 мільйона дітей, сотні тисяч також прибули до Німеччини, Румунії, Молдови, Угорщини, Словаччини та Чеської Республіки [5].

Війна, яка зараз триває, насамперед б'є по дітях: діти-вимушені переселенці, діти-комбатанти (діти-солдати), діти, які зазнали фізичного або сексуального насилля, перебували у полоні, зазнали психологічних або фізичних травм, втратили батьків або зв'язок з батьками.

Перешкоджання **евакуації дітей** із окупованих територій, як одне з ключових прав під час війни, закріплене у ст. 17 Женевської конвенції,

також призводить до фатальних наслідків. Наприклад, 8 квітня 2022 р. внаслідок ракетного обстрілу залізничного вокзалу в Краматорську Донецької області, на території якого більше 4 тисяч людей очікували на евакуацію, загинуло 7 дітей, ще більше отримало тяжкі, як фізичні, так і психологічні травми [2].

На жаль, це далеко не вичерпний перелік злочинів, які принесла росія у нашу державу. На платформі «Діти війни», яка була створена Міністерством реінтеграції разом з Національним інформаційним бюро, станом на 01 травня 2023 р. розміщені шокуючі та немислимі у XXI столітті цифри. Зокрема, вже більше, ніж за рік повномасштабного вторгнення росії в Україну, 477 дітей загинуло, 960 – поранені, 398 дітей зникло безвісти, більше 19393 – депортовані [1]. Загалом, точну кількість постраждалих дітей встановити неможливо через активні бойові дії та тимчасову окупацію частини території України.

Права дітей перебувають під особливою охороною нашої держави, а їхнє максимальне гарантування слугує критерієм демократичності та визначає рівень розвитку суспільства. Однак, системне порушення прав дитини в Україні з боку російської федерації сьогодні стало догмою. Право на життя та захист від катувань, право на безпеку, особисту недоторканість, захист гідності, право на захист від сексуального насильства тощо щоденно порушуються країною-агресором. Саме тому, надзвичайно важливо задокументувати всі ці жахливі вчинки не тільки проти українських дітей, а й проти всього цивілізованого світу та притягнути росію до відповідальності за всі, скоєні нею, злочини.

Література:

1. Діти війни. 24.02.2022–1.02.2023. URL : <https://childrenofwar.gov.ua> (дата звернення: 01.05.2023 р.)
2. Злочини Росії проти українських дітей. URL : <https://ukrainer.net/zlochynu-proty-ditey> (дата звернення: 30.04.2023 р.)
3. Конвенція ООН з прав дитини від 20.11.1989 р. ратифікована Постановою ВР № 789-XII від 27.02.1991 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 30.04.2023 р.)
4. Соколова І. О., Швець Я. І. Порушення прав дітей під час війни Російською Федерацією. URL : <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.71.15> (дата звернення: 29.04.2023 р.)
5. Через війну свої домівки залишили 60 % українських дітей – ЮНІСЕФ. URL : <https://suspilne.media/223529-cerez-vijnu-svoi-domivki-zalisili-60-ukrainskih-ditey-unisef/> (дата звернення: 01.05.2023 р.)